Hoofdstuk 1
Psychologische kwetsbaarheden bij slachtoffers

Mensenhandel is een misdrijf dat ernstige gevolgen kan hebben voor de geestelijke gezondheid van slachtoffers.

De **psychologische repercussies van mensenhandel**, de **intensiteit van het trauma**[10] en de **reacties** die eruit voortvloeien **verschillen van het ene slachtoffer tot het andere.** Die verschillen vallen te verklaren door een combinatie van individuele factoren, zoals de ervaringen of de persoonlijkheid, en situationele factoren zoals de sociale omgeving, de culturele context of de leefomstandigheden.

1. Oorzaken en risicofactoren

Het ondergaan van **geweld** – of dat nu lichamelijk, seksueel, verbaal, moreel of institutioneel is – is een relatief gemeenschappelijke ervaring voor slachtoffers van mensenhandel. Het geweld kan de uitbuiting zelf zijn, eraan voorafgaan of erop volgen. Door de rechtspraak en de dossiers waarin het zich burgerlijke partij heeft gesteld te bestuderen, merkt Myria het bestaan van verscheidene vormen van door de dader van de uitbuiting gepleegd geweld: gedwongen abortus,[11] gedwongen huwelijk,[12] verkrachting,[13] of nog poging tot moord[14].

De **mensonwaardige leef- of werkomstandigheden**, de beperking van de bewegingsvrijheid van de slachtoffers en de verschillende **vormen van dwang** die door de daders worden uitgeoefend veroorzaken veel stress en kunnen bijzonder traumatiserend zijn voor slachtoffers.

10 "Trauma kan worden gedefinieerd als de psychologische en emotionele reactie op een gebeurtenis of ervaring die diepgaand, bedroevend of schokkend is. Vaak is het een levensveranderende gebeurtenis met negatieve en in sommige gevallen levenslange gevolgen. Trauma heeft een neurobiologische impact op het brein en het zenuwstelsel" (S. Lamonaca, K. Vanhoutte, L. Linthout, L. De Schrijver, V. Clarke, R. Correia, & I. Keygnaert (2021). Richtlijnen voor politieverhoren met Migranten, Verzoekers om Internationale Bescherming en Vluchtelingen (MiViV), slachtoffers van mensenhandel en LGBT+ slachtoffers van seksueel geweld. Payoke & Universiteit Gent: België, p. 8).

11 Zie voor voorbeelden Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017, Online*, p. 107: Corr. Brussel Nederlandstalig, 30 juni 2016, k. 46*bis*. Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018, Minderjarig, in hoogste nood*, pp. 41 en 58: Corr. Brussel Nederlandstalig, 31 mei 2018, 60e k.; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019*, pp. 116-117: Brussel, 3 april 2019, 13e k. Zie ook de analyse van dit dossier in het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020, Achter gesloten deuren*, p. 54.

12 Zie voor voorbeelden Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020*, pp. 79-80: Corr. Oost-Vlaanderen, afdeling Oudenaarde, 30 augustus 2019; Gent, 28 februari 2020, 10e k.; Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015, Schakels verbinden*, p. 22: Corr. Henegouwen, afdeling Charleroi, 13 oktober 2014, 10e k.; Bergen, 24 februari 2015, 3e k.

13 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017*, p. 100: Corr. Brussel Nederlandstalig, 28 maart 2017, 60e k. (definitief). Zie ook de analyse van dit dossier in het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018*, p. 74.

14 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2024, Sekswerk uit Latijns-Amerika, een carrousel met risico's*, p. 112: Corr. Limburg, afdeling Hasselt, 17 juli 2023, 17e k. (verstek). Zie ook de analyse van het dossier op pagina 91 van hetzelfde verslag.

In een oud dossier rond de economische uitbuiting van 23 vrouwen in een groot Brussels hotel door een prinses uit de Verenigde Arabische Emiraten en zeven van haar dochters, eveneens prinsessen,[15] motiveerde de rechtbank de straf als volgt: "De beklaagden hebben van hun bevoorrechte positie geprofiteerd om hun personeel uit te buiten (...) in mensonwaardige omstandigheden. Deze vrouwen die in hun dienst waren genoten geen enkele vrijheid of privacy. Ze mochten het hotel niet verlaten (...) zonder begeleiding, konden niet kiezen welke mensen ze ontmoetten, hadden geen momenten van vrije tijd of rust. Hun leven was beperkt tot de plaats waar zij werkten en de wensen van de prinsessen (...) aan wie ze onderworpen waren. Zij werden behandeld zonder de minste menselijke overweging. Dergelijke werkomstandigheden grenzen aan slavernij. Personen die het slachtoffer zijn van dat soort behandeling hebben redelijkerwijs een zowel fysiek als psychologisch trauma opgelopen. Deze feiten zijn bijzonder ernstig."

Psychologische kwetsbaarheden zijn niet alleen het gevolg van **seksuele uitbuiting** maar treffen ook de slachtoffers van **economische uitbuiting**. Uit overleg met de gespecialiseerde opvangcentra blijkt dat de symptomen van trauma in het bijzonder worden waargenomen wanneer de **lichamelijke integriteit** van de slachtoffers werd geschonden (in het geval van verkrachting, lichamelijk geweld of verwondingen na een arbeidsongeval) of wanneer de uitbuiting over een **heel lange periode** heeft plaatsgevonden.

Het **wantrouwen van slachtoffers tegenover de autoriteiten** draagt eveneens bij aan de kwetsbare situatie van slachtoffers. Dat wantrouwen kan worden versterkt door valse informatie die door de uitbuiters wordt verspreid en die de slachtoffers doet denken dat de politie corrupt of gewelddadig zou zijn, of slachtoffers als daders zou behandelen. Bij slachtoffers van buitenlandse origine kan dat verband houden met slechte ervaringen die ze in hun land van herkomst hebben meegemaakt.

De **angst voor represailles** van de uitbuiter tegen de slachtoffers of hun omgeving, of **schuldbinding** kan hen eveneens afschrikken om hun verhaal te vertellen en kan stress veroorzaken die bijdraagt aan het ontstaan van psychologische problemen.

Culturele factoren kunnen een rol spelen bij het ontstaan van psychologische kwetsbaarheden bij slachtoffers van mensenhandel. Uit meerdere Nigeriaanse dossiers blijkt bijvoorbeeld dat slachtoffers worden aangezet om zich te prostitueren of bang zijn om aangifte te doen wegens dreigementen door middel van **voodoorituelen**.[16]

In een recent dossier rond mensenhandel en mensensmokkel[17] was het slachtoffer geronseld met beloftes over een baan als verkoopster in Europa en had zij een voodoo-eed gezworen. In Antwerpen werd ze gedwongen om zich te prostitueren in bars, in een hotel en op een tippelplek, en moest zij een schuld afbetalen. Ze werd benaderd door een persoon die haar in contact bracht met een organisatie die slachtoffers van mensenhandel bijstaat. Toen dat de beklaagde ter ore kwam, werd het slachtoffer bedreigd. Zij ontving een video waarin ze beledigd werd en werd telefonisch bedreigd door een voodoopriester en de entourage van de beklaagde in Nigeria. Het slachtoffer verklaarde dat haar familie in Nigeria, haar kinderen en haar zus werden bedreigd. Zij werden daar voor de voodootempel van Benin City gesommeerd omdat het slachtoffer haar schulden niet volledig had afbetaald.

15 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017*, p. 124: Corr. Brussel Nederlandstalig, 23 juni 2017, 59e k. (definitief).

16 Zie voor voorbeelden Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2011, Het geld dat telt*, p. 90: Corr. Tongeren, 3 mei 2012, 9e k. Dit oudere dossier rond mensenhandel en mensensmokkel is bijzonder verhelderend inzake de psychologische impact van voodoopraktijken: volgens de politie leek het slachtoffer doordrongen te zijn "van een onwaarschijnlijke maniakale angst voor de noodlottige impact van voodoobezweringen die over haar werden afgeroepen". Het proces-verbaal vermeldt in dat verband: "Zij gaf een heel geëmotioneerde indruk en barstte meermaals in tranen uit. Ze gaf tijdens de gesprekken de prostitutie toe, hieraan toevoegend dat ze daar niet in werd gedwongen. Zij gaf aan dat wanneer ze niets zou verklaren, dat zij terug naar 'die mannen in het milieu' kon stappen en zeggen dat zij niets tegen de politie verteld had; dan zou er haar niets gebeuren. Zij gaf aan geen verklaring te willen afleggen en dat ze niets had toe te voegen aan wat we al wisten. Het slachtoffer zei dat zijzelf slachtoffer was van voodoopraktijken en aan nachtmerries leed. Ze weet het achterblijven van haar maandstonden eveneens aan deze voodoopraktijken. Ze zei dat ze zulke angsten doorstond dat zij het detentiecentrum alleen zou verlaten om met een Afrikaanse priester te kunnen praten; dat zij voor haar leven vreesde en zich alleen in het detentiecentrum veilig voelde."

17 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2024*, p. 98: Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 23 mei 2023, k. AC10, nr. 1812; Antwerpen, 14 december 2023, k. C6.

In een ander dossier rond mensenhandel en mensensmokkel[18] liet de beklaagde twee Nigeriaanse jonge meisjes, van wie er een haar eigen zus was, naar België komen onder het voorwendsel dat zij er als werksters of kleuterleidsters zouden kunnen werken. Ze hadden allebei in Nigeria een voodoo-eed moeten zweren. Bij hun aankomst in België moesten ze zich in Brusselse vitrines en Antwerpse cafés prostitueren om hun reisschuld af te betalen. De zus van de beklaagde werd door de voodoopriester opgebeld om haar onder druk te zetten. De slachtoffers werden bovendien in de loop van het onderzoek door de beklaagde en haar entourage bedreigd.

Naast de uitbuitingssituatie zelf kan **een combinatie van risicofactoren** bijdragen aan het ontstaan van psychologische kwetsbaarheden bij slachtoffers van mensenhandel. Die factoren beïnvloeden ook **de manier waarop ze met hun uitbuiting omgaan**. Onder de **individuele risicofactoren** vallen armoede, een gebrek aan scholing, daklоosheid, met de leeftijd gelinkte kwetsbaarheid, middelengebruik, naast materiële, financiële en/of emotionele instabiliteit. De **psychosociale factoren** zijn onder meer gender, een taalbarrière, sociaal isolement, affectieve of economische afhankelijkheid of ook nog discriminatie.[19]

Bij slachtoffers van mensenhandel van buitenlandse origine kan ook de **migratiegeschiedenis** – die geregeld samengaat met fysieke agressie, seksueel geweld of andere soorten geweld – het ontstaan van psychologische kwetsbaarheden of trauma's in de hand werken.

Ook de irreguliere **administratieve situatie** kan bijdragen tot psychologische kwetsbaarheden van slachtoffers, omdat hun toegang tot huisvesting, werk, sociale bijstand en zorg daardoor wordt beperkt. De angst die samengaat met het irreguliere verblijf of het risico op uitzetting kan hen tegenhouden om de feiten aan te klagen of verklaringen af te leggen.

In een dossier rond economische uitbuiting in de horeca[20] dachten de werkkrachten dat zij officieel in België werkten met een verblijfstitel en een toelating tot werk die in orde waren. Ze woonden in erbarmelijke omstandigheden boven restaurants, werkten zeven dagen per week, zonder vakantie, en werden helemaal niet of maar gedeeltelijk voor hun arbeidsprestaties vergoed. Ze ontvingen het beloofde loon niet, zodat zij niet tegen de werkgever in opstand konden komen, uit angst dat ze zowel hun verblijf als hun loon zouden verliezen.

18 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2023, Een keten van verantwoordelijkheden*, p. 95: Corr. Antwerpen, afdeling Antwerpen, 11 oktober 2022, k. AC10; Antwerpen, 9 maart 2023, k. C6.

19 L. Gonzalez & E. Hopper (2018), "A Comparison of Psychological Symptoms in Survivors of Sex and Labor Trafficking", in *Behavioral Medicine*, vol. 44(3), pp. 177-188.

20 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2023*, p. 114: Corr. Brussel Nederlandstalig, 22 juni 2022, 25e k. (verzet); en het verzetvonnis hierna in deel 2, hoofdstuk 3, punt 2.3.2.: Corr. Brussel Nederlandstalig, 28 februari 2024, 25e k. (beroep).

2. Psychologische effecten en reacties van slachtoffers

Psychologische kwetsbaarheden kunnen de vorm aannemen van verscheidene stoornissen,[21] voornamelijk **depressie**, **angst**, **posttraumatische stress** (PTSS)[22] of **drugsafhankelijkheid.**

In een dossier rond seksuele uitbuiting en mensensmokkel[23] werd een in Nigeria geboren jonge vrouw gedwongen om zich te prostitueren in de wijk rond het Noordstation in Brussel. De beklaagde eiste 45.000 euro van haar voor de reis en zette haar familie onder druk, waarbij hij meer dan de oorspronkelijke som eiste. Een psycholoog stelde een zorgattest op waarin er gewag werd gemaakt van posttraumatische stress bij het slachtoffer.

In een dossier rond seksuele uitbuiting, deze keer met de '*loverboy*'-methode[24], vertelde een minderjarig slachtoffer tijdens haar aangifte bij de politie over de gevolgen van haar uitbuiting: "(…) Ze had vaak infecties en onaangename geuren, weende elke dag, voelde zich zwak, had geen energie en verwaarloosde zichzelf. Een paar dagen terug zat ze aan het kanaal en was ze haar leven beu".

In een recent dossier rond seksuele uitbuiting en mensensmokkel[25] werd een Marokkaans trans slachtoffer verbaal bedreigd en fysiek aangevallen met een mes door de beklaagde toen zij de werkomstandigheden niet langer aanvaardde. Het slachtoffer moest in het ziekenhuis worden verzorgd. Het in opdracht van de onderzoeksrechter opgestelde en in het vonnis aangehaalde expertiseverslag vermeldt dat het slachtoffer verklaarde aan slapeloosheid, angst, vermijdingsgedrag, flashbacks, paniekaanvallen en concentratie- en geheugenproblemen te lijden. Het vermeldt ook dat het slachtoffer heeft verteld dat ze antidepressiva nam, een slaapmiddel, een anxiolyticum, een voedingssupplement en een inhalator gebruikte. Volgens het verslag verklaarde de psycholoog die haar begeleidde dat ze een antidepressivum en een antipsychoticum nam. De rechter meende dat er, gelet op de verschillende kwetsuren, hun aard, hun plaats en de concrete omstandigheden waarin ze werden toegebracht, mocht worden verondersteld dat zij aan een posttraumatisch stresssyndroom leed.

Psychologische kwetsbaarheden kunnen tot uiting komen in **gedragsveranderingen** bij slachtoffers, met name driftig, geagiteerd, agressief of impulsief gedrag, in zichzelf gekeerd zijn, mutisme of hypervigilantie.[26]

De effecten kunnen zich ook manifesteren in het **zelfbeeld**, als er bijvoorbeeld **schaamte- of schuldgevoelens** ontstaan.[27] De reactie van de eigen familie van het slachtoffer is eveneens een belangrijke factor en kan tot een nieuw gevoel van victimisatie leiden. In veel culturen wordt prostitutie als een schande beschouwd. Zelfs als slachtoffers werden gedwongen om zich te prostitueren, of met listige kunstgrepen werden beïnvloed en verschrikkelijke situaties hadden doorgemaakt.

---

21 Zie voor voorbeelden Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016*, p. 139: Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 17 juni 2015, 17e k.; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017*, p. 19: Gent, 29 juni 2016, 3e k. (onuitgegeven). Zie ook de analyse van het dossier in het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021*, p. 41. In dat dossier rond seksuele uitbuiting via de *'loverboy'*-methode verklaarde een slachtoffer dat zij door haar relatie met de beklaagde volledig geïsoleerd was van haar familie in Frankrijk en dat zij verslaafd was geworden aan alcohol en drugs. Zie ook Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017*, p. 103: Corr. Waals-Brabant, 22 mei 2014, 2e k. (onuitgegeven); Brussel, 16 november 2016, 14e k. In dit dossier rond seksuele uitbuiting door een Belgisch-Chinees echtpaar in een massagesalon hield het hof van beroep bij het bepalen van de strafmaat rekening met de psychologische stoornissen die bij het slachtoffer werden veroorzaakt: "Naast de veroorzaakte materiële schade (…); veroorzaakten de handelingen van de beklaagden (…) ook psychologische stoornissen bij het slachtoffer. Een sociaal verslag en een psychiatrisch verslag, voorgelegd aan de eerste rechter, bevestigen dat zij aan een ernstig psychisch trauma lijdt als gevolg van de met name seksuele uitbuiting waarvan zij het slachtoffer was".

22 "PTSS is een mentale gezondheidsaandoening die kan optreden bij mensen die een schokkende, beangstigende of gevaarlijke gebeurtenis hebben meegemaakt zoals een natuurramp, ernstig ongeval, terroristische aanslag, oorlog of verkrachting, of die zijn bedreigd met de dood, seksueel geweld of ernstige verwondingen" (S. Lamonaca, K. Vanhoutte, L. Linthout, L. De Schrijver, V. Clarke, R. Correia, & I. Keygnaert, *op. cit.*, p. 8).

23 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2023*, p. 97: Corr. Brussel Nederlandstalig, 16 februari 2023, 47e k. (definitief).

24 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 73: Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 22 september 2021, k. B.17; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2023*, p. 102: Gent, 18 februari 2022, 10e k.

25 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2024*, p. 102: Corr. Limburg, afdeling Tongeren, 4 januari 2024, k. 9K3R (beroep).

26 L. Gonzalez & E. Hopper (2018), *op. cit.*, pp. 177-188.

27 L. Lederer & C. Wetzel (2014), "The Health Consequences of Sex Trafficking and Their Implications for Identifying Victims in Healthcare Facilities", in *Annals of Health Law*, 23(1), pp. 61-91; L. Gonzalez & E. Hopper (2018), *op. cit.*, pp. 177-188.

In een dossier rond een Albanese '*loverboy*'[28] mocht het slachtoffer niet naar haar land van herkomst terugkeren omdat ze haar echtgenoot had verlaten om later onder de invloed van een '*loverboy*' geld te verdienen als prostituee. Haar familie weigerde daarom elk contact met haar. De jonge vrouw was trouwens nog altijd verliefd op haar '*loverboy*'. De clan waarin de '*loverboy*' actief was hield in Albanië een hele streek op crimineel en politiek vlak in zijn greep. De daders die in voorlopige hechtenis zaten in België werden in de loop van de procedure allemaal in vrijheid gesteld. Het slachtoffer voelde zich bedreigd en had geen sociaal vangnet. Ze had geld nodig om de advocaat van haar '*loverboy*' te betalen. Zo was zij verplicht om voor een andere pooier van dezelfde familieclan te werken.

In een oud dossier rond seksuele uitbuiting[29] werden er meerdere Thaise slachtoffers uitgebuit. Ze waren met valse beloftes naar België gelokt en belandden in massagesalons, waar ze seksuele prestaties tegen betaling moesten leveren. Een van de slachtoffers, gelokt onder het voorwendsel van een baan als kokkin, legde de volgende verklaring af: "Mijn ouders hebben me al laten weten dat de beklaagde zegt dat ik alles aan de politie heb verteld, en dat zij daardoor nu problemen hebben. Ik ben nu het zwarte schaap van de familie. Maar ik kan niet aan mijn familie toegeven dat ik verplicht werd om in een massagesalon te werken. Ze zouden mij niet geloven en het niet aanvaarden."

Bovendien kunnen slachtoffers ook somatiseren en aan **fysiologische symptomen** lijden, zoals buikpijn, hoofdpijn, slaapstoornissen[30] en eetstoornissen[31].

In een bovenvermeld dossier waarin er sprake was van de '*loverboy*'-methode[32] vertelde een Belgisch minderjarig slachtoffer tijdens haar verklaring aan de politie over de gevolgen van haar uitbuiting. De politie schreef daarover het volgende in haar pv: "Ze had trauma's aan de feiten overgehouden en had elke nacht nachtmerries over klanten. Zij wist niet wat de invloed op lange termijn zou zijn. (…) Ze had nog een nachtmerrie gehad over een klant met wie zij seks moest hebben". Een ander minderjarig slachtoffer getuigde eveneens over de fysieke en psychologische gevolgen van haar uitbuiting. De politie schrijft in dat verband: "Ze had nog altijd last van de opgelopen verwondingen. (…) sloeg haar op de knie, het hoofd, met de vuisten. Dat werd alsmaar extremer en ze had last van haar oor. (…) had nog altijd nachtmerries, trauma's, paniekaanvallen en leefde sindsdien in angst dat (…) haar zou komen halen. Zij had neusbloedingen gehad, een blauw oog, slagen waardoor ze zich twee dagen niet kon bukken of slapen. Haar rug had vol blauwe plekken gestaan, haar been had opengelegen (…) Haar gewicht was gedaald van 68 kg naar 52 kg (…) en ze werd vaak zwetend wakker, door flashbacks".

In een bovenvermeld recent dossier rond seksuele uitbuiting en mensensmokkel[33] staat in het expertiseverslag, dat in het vonnis wordt aangehaald, dat het slachtoffer stelt aan slapeloosheid en flashbacks te lijden en onder meer een slaapmiddel en een anxiolyticum te nemen.

---

28 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019*, p. 48; *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2020*, p. 76: Corr. Brussel Franstalig, 28 juni 2019, 47e k.; *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022, Gebonden door schuld*, p. 77: Brussel, 28 april 2022, 12e k.

29 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2013, Bruggen slaan*, pp. 18-106: Corr. Antwerpen, afdeling Mechelen, 9 april 2014, 9e k.; Antwerpen, 19 februari 2015, 18e k. (onuitgegeven). Zie ook de analyse van het dossier in het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016*, p. 87.

30 R.I. Pascale, C. Tzani, M. Ioannou, T.J.V. Williams & D. Hunt (2024), "Trafficking trauma: a review on the psychological effects of human trafficking", in *Mental Health and Social Inclusion*, vol. 28, n° 2, pp. 144-161.

31 Deze informatie is afkomstig uit meerdere interviews die Myria in het kader van deze focus heeft gehouden.

32 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022*, p. 73: Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 22 september 2021, k. B.17; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2023*, p. 102: Gent, 18 februari 2022, 10e k.

33 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2024*, p. 102: Corr. Limburg, afdeling Tongeren, 4 januari 2024, k. 9K3R (beroep).

Het trauma kan ook het **geheugen** van slachtoffers aantasten,[34] **flashbacks** of **hallucinaties** veroorzaken of **verdedigingsmechanismen** in gang zetten. Die laatste omvatten met name derealisatie[35], dissociatie[36], ontkenning[37] of depersonalisatie[38].

In een bovenvermeld recent dossier rond seksuele uitbuiting en mensensmokkel[39] staat in het expertiseverslag, dat in het vonnis wordt aangehaald, dat het slachtoffer stelt aan slapeloosheid, angsten, vermijdingsgedrag, flashbacks en paniekaanvallen te lijden.

In een bovenvermeld dossier waarin er sprake was van de '*loverboy*'-methode[40] werd een Belgisch minderjarig slachtoffer vaak 's nachts wakker en had ze flashbacks naar haar uitbuiting.

Om **herbelevingen**[41] te vermijden, kunnen slachtoffers verscheidene **vermijdingsstrategieën** hanteren, in het bijzonder situationele en relationele vermijding.

Vanwege hun negatieve ervaringen in België gebeurt het dat slachtoffers van buitenlandse origine **het land** zo snel mogelijk willen **verlaten**, op zoek naar veiligheid of om terug te keren naar hun entourage in hun land van herkomst. Dat is met name het geval bij werknemers die aan de slag zijn in het kader van een frauduleuze detachering, die verkiezen naar hun land van herkomst terug te keren.[42]

In een dossier rond economische uitbuiting met een constructie van frauduleuze detacheringen in de palletsector[43] wilden meerdere Bulgaarse slachtoffers zo snel mogelijk naar hun land van herkomst terugkeren. Ze weigerden elke rechtsbijstand en wensten geen beroep te doen op het slachtofferstatuut.

In een oud dossier rond seksuele uitbuiting door een Hongaars Roma-netwerk[44] toonden de meeste slachtoffers geen enkele belangstelling in het slachtofferstatuut. Ze weigerden het omdat zij zichzelf niet als slachtoffers beschouwden. Ze waren te angstig of wilden zo snel mogelijk naar huis terugkeren.

Psychologische kwetsbaarheden kunnen ook tot **hoogrisicogedrag** leiden, zoals middelengebruik, zelfdestructief[45] of suïcidaal gedrag[46].

---

34 Voor een nadere toelichting bij de impact van trauma op het geheugen, zie hierna hoofdstuk 2, punt 2.2.

35 "*A state characterized by a diminished feeling of reality; that is, an alteration in the perception or cognitive characterization of external reality so that it seems strange or unreal ('This can't be happening'), often due to trauma or stress*" (American Psychological Association - Dictionary).

36 "*A defense mechanism in which conflicting impulses are kept apart, or threatening ideas and feelings are separated from the rest of the psyche*" (American Psychological Association - Dictionary).

37 "*A defense mechanism in which unpleasant thoughts, feelings, wishes, or events are ignored or excluded from conscious awareness. It may take such forms as refusal to acknowledge the reality of a terminal illness, financial problem, substance use or other addiction, or partner's infidelity. Denial is an unconscious process that functions to resolve emotional conflict or reduce anxiety*" (American Psychological Association - Dictionary).

38 "*A state of mind in which the self appears unreal. Individuals feel estranged from themselves and usually from the external world, and thoughts and experiences have a distant, dreamlike character. In its persistent form, depersonalization is observed in such disorders as depression, hypochondriasis, dissociative states, temporal lobe epilepsy, and early schizophrenia. It also often occurs as a result of a traumatic experience*" (American Psychological Association - Dictionary).

39 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2024*, p. 102: Corr. Limburg, afdeling Tongeren, 4 januari 2024, k. 9K3R (beroep).

40 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022*, p. 73: Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 22 september 2021, k. B.17; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2023*, p. 102: Gent, 18 februari 2022, 10e k.

41 Een herhaalde herbeleving van de gebeurtenissen kan zich in verscheidene vormen voordoen: "(...) plotse *flashbacks* waarin de scène opnieuw wordt beleefd of de betrokkene denkt dat de agressor aanwezig is, het onvrijwillige en overweldigende opwellen van beelden of gedachten met betrekking tot de gebeurtenis, herhaalde nachtmerries of een angstreflex bij geluiden of bruuske bewegingen, ... De herbeleving doet zich spontaan voor na een prikkel (geluid, plaats, geur, ...) of wanneer de waakzaamheid minder is (fase van het inslapen). Ze leidt tot fysieke verschijnselen die verband houden met de psychische nood: zweten, bleekheid, tachycardie, verstijven, ..." (Institut national de la santé et de la recherche médicale, *Troubles du stress posttraumatique – diagnostic et symptômes*, beschikbaar op https://www.inserm.fr/.

42 Zie de externe bijdrage van Stéphanie Schulze, RSZ-inspectiediensten – Themadirectie Mensenhandel in: Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2024*, p. 146.

43 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017*, p. 116: Corr. Antwerpen, afdeling Turnhout, 18 januari 2017, k. TC1; *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019*, p. 124: Antwerpen, 24 januari 2019, 6e k. Zie ook de analyse van het dossier in het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021*, p. 46.

44 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015*, p. 107: Corr. Gent, 21 augustus 2014, 19e k. (definitief). Zie ook de analyse van het dossier op pagina 66 van hetzelfde verslag.

45 Deze informatie is afkomstig uit meerdere interviews die Myria in het kader van deze focus heeft gehouden; wat de meisjes met de Belgische nationaliteit betreft die het slachtoffer werden van seksuele uitbuiting via de '*loverboy*'-methode, heeft Myria de mechanismen van drugsafhankelijkheid in zijn jaarverslagen behandeld: *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2015*, pp. 27-50, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018*, pp. 22-23, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021*, pp. 63-67; en *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022*, pp. 73-76.

46 Zie voor voorbeelden Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2007*, p. 100; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2008, Bestrijden met mensen en middelen*, p. 68: Corr. Antwerpen, 26 januari 2009, k. 4C; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2009, In een schijn van werkelijkheid*, p. 55: Antwerpen, 20 mei 2010, 14e k. In dit oudere dossier rond seksuele uitbuiting met een Marokkaanse minderjarige vertoonde het lichaam van het slachtoffer brandwonden door sigaretten en sporen van zelfverminking. Het slachtoffer zei tegen de arts dat zij zichzelf met sigaretten had verbrand. Dat type verwondingen wijst op zelfverminking en kan volgens de arts op een onderliggend psychisch trauma wijzen.

In een dossier rond de seksuele uitbuiting van een Belgisch slachtoffer[47] werd de zaak opgestart toen de politie werd gecontacteerd door de school van het (meerderjarige) slachtoffer, die zich zorgen maakte. Het jonge meisje verwondde zichzelf aan de armen en leek erg nerveus. Haar huiswerk was nooit in orde. De politie nam toen contact op met het meisje, dat extreem nerveus en angstig leek. Ze verklaarde dat zij zichzelf verminkte uit stress en angst.

In een bovenvermeld oud dossier waarin er sprake was van de '*loverboy*'-methode[48] vertelde een Belgisch minderjarig slachtoffer over de psychologische gevolgen van haar uitbuiting. Daarover vermeldt de politie in een pv: "(…) ze verwondde zichzelf. Soms wou ze niet meer op deze wereld zijn".

In een oud dossier rond grootschalige seksuele uitbuiting in Thaise massagesalons[49] werd de zaak opgestart toen in een korte tijdsspanne meerdere Thaise vrouwen zelfmoordpogingen ondernamen.

In een bovenvermeld recent dossier rond seksuele uitbuiting en mensensmokkel[50] verklaarde een Marokkaans trans slachtoffer volgens het in het vonnis aangehaalde expertiseverslag dat zij na de feiten in excessief alcohol- en drugsgebruik was vervallen. Ze zou sindsdien de hele dag lang veel bier hebben gedronken en zei dat zij heroïne, cocaïne, ecstasy en cannabis nam. Volgens het verslag verklaarde het slachtoffer ook dat ze een zelfmoordpoging had ondernomen, in het ziekenhuis was opgenomen en daarna ambulant door een psycholoog werd begeleid.

Tot slot verklaarden in een oud dossier rond slachtoffers van de '*loverboy*'-methode[51] twee Belgische jonge meisjes van veertien jaar dat zij drugs gebruikten om de feiten aan te kunnen. Een van de meisjes had alleen gewerkt en was bijzonder angstig. Ze nam drugs om de mannen te ontvangen en alles te vergeten. Zij had een gevaarlijk incident met een klant gehad. Ze moest drugs gebruiken en was aan de dood ontsnapt.

Die uiteenlopende verdedigingsmechanismen en psychologische symptomen kunnen een invloed hebben op het **vermogen van slachtoffers om deel te nemen aan de strafrechtelijke procedure**, en kunnen hen ertoe aanzetten om te weigeren verklaringen af te leggen over de feiten of om zich burgerlijke partij te stellen.[52] Bovendien kunnen geheugenstoornissen, **emotionele problemen** of **communicatieproblemen** het goede **verloop van verhoren** belemmeren.

47 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021*, p. 69: Corr. Antwerpen, 23 juli 2020, k. ACV3 (definitief).

48 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2022*, p. 73: Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 22 september 2021, k. B.17; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2023*, p. 102: Gent, 18 februari 2022, 10e k.

49 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016*, p. 136: Corr. Brussel, 27 januari 2016, 46e k.; Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019*, p. 117: Brussel, 13 november 2018, 15e k.

50 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2024*, p. 102: Corr. Limburg, afdeling Tongeren, 4 januari 2024, k. 9K3R (beroep).

51 Zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016*, p. 135: Corr. Antwerpen 15 december 2015, k. AC4 (definitief), 22 december 2015, k. A4C (definitief), 21 maart 2016, k. AC4 nr. 1397 (beroep) en nr. 1398 (definitief en onuitgegeven). Zie ook de dossieranalyse met betrekking tot de beslissing van 15 december 2015 op pagina 81 van hetzelfde verslag en de analyse van de beslissing van 22 december 2015 op pagina 102 van het *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2019*.

52 Zie de externe bijdrage van *Victim Support Europe* aan het einde van deze focus.